

[מקור חזקוני]

ה. מי הנהרות והאגמים, כגון מי ים כנרת וכדו', אף אם נתערבו בהם משקין של חמץ בפסח, מותר לשתותם, הואיל ואין התערובת מורגשת כלל בחושי האדם¹⁹.

[מקור חזקוני]

דבר הלכה

ו. כידוע נתחצטו רבים בשאלה זו של תערובת חמץ במי הנהרות צפסח ללכאורה יאסרו כל המימות מפני המשהו חמץ המעורב בהן, והעלו לדדים שונים להיתר. ונראה עוד דלע"פ שחמץ צומנו אוסר אפילו צמשהו, מ"מ סברא הוא דהיינו דוקא כשיש עדיין גדר של ממשות צהאיסור על פי חושי האדם, אלא שאנו צאים לדון בו דין ציטול בתערובת, ולכן כל עוד שהתערובת היא צשיעור שאלו יצויר שחפרד ומעמוד טיפת האיסור המעורבת צכוס זה ששותה עכשיו צפני ענמה יהי' צהטיפה ממשות של רטיצות

וכדו' שפיר אוסר אפילו צאלף ויותר, דכיון שהטיפה קיימת אינה מתצטלת צכל שהוא לע"פ שצבר נתצטל טעמה, אצל צמשקין של חמץ שנתערבו צמי הכנרת וכדו' (וכן אס יארע שנספכו שס מים שנתנסכו לע"ז), הרי החלק שנתערב צכל כוס הוא קטן עד מאד, עד שאפילו יצויר שנדע צודאי אט מקומה של הטפה עכ"ז לא יהא אפשר כלל להפרידה ולשלוט צה צאחד מן החושים כראי' ומישוש וכדו', כי אין צה שום ממשות והרגשה צחושי האדם, וצברא הוא דלא ניתנו איסורי התורה אלא על פי חושי האדם ולא צכה"ג²⁰.

ארחות הלכה

דשבעת ימים תאכל מצות, עיין שו"ת מנחת ברוך סי' מ"ו ועוד אחרונים. וכמו כן יש לדון בפסח שני שמותר גם בחמץ, כשאכל מצה שנבלע בה חמץ לאחר אפיה אם יצא או לא. באורים והערות שם.

19. רשימות. ובחיי חותנו של רבנו הרה"ג ר' ארי' ליב רוחמקין ז"ל השתמשו רק במים שנשאבו קודם הפסח, אולם בשנים שלאח"כ לא נהג כן רבנו. וראה עוד להלן פ"י סי'. 20. רשימות. והנה מרגלא בפומיה בענין זה: "משהו" הוא ג"כ שיעור מסוים אשר בפחות מכך גם "משהו" לא הוי. והיה רבנו חזר על סברא זו פעמים רבות דכלל גדול הוא בדיני התורה (והזכירה לענין נקבים זעירים באותיות שבמזוזה וכדו'. וכן בענין הגברת פעולת החשמל בשבת ע"י התקרבות למאור וכדו', שהתיר רבנו בלא פקפוק, הזכיר אף סברא זו. וכן לענין ההיתר להגביר את עוצמת הזרם במכשיר חשמל, ראה שמירת שבת כהלכתה פל"ד סכ"ח ועוד, הורה רבנו דהיינו דוקא כשפעולת הזרם מורגשת כבר טרם שהגברה בחושי האדם. וכן הזכיר רבנו סברא זו בחי' כת"י שבת י"ב ע"א ובתשו' כת"י (מאוה"ש ח"ג עמ' תמ"ה) לענין היתר הריגת כינה בשבת לפי שאינה פרה ורבה, כמבואר בשו"ע סי' שט"ז ס"ט עיי"ש במ"ב, דהיינו לפי שאין רבייתם נראית לעינים. וראה עוד כע"ז בהליכות שלמה תפלה פ"ד ציון 78 באריכות), אלא שהיה מוסיף שביקש ולא מצא לו חבר בספרי הפוסקים, שדנו רבות בשאלה זו וחתרו למצוא כמה וכמה צרדי היתר ולא הזכירו סברא זו. וראה זה חדש, מכתב הג"ר ראובן מדענאבארג ז"ל בעל "ראש לראובני", שנדפס בירחון מוריה גליון ניסן תשנ"ה (ונדמ"ח בקובץ המועדים פסח ח"ב עמ' תכ"א), אודות שאלה זו, וז"ל: אמרתי להשיב בקיצור בנדון חמץ הנמצא בבאר בפסח, ומנעורי שמעתי מהרב המנוח הגאון ר' ליב מקאוונא [- הנודע בשם רבי לייבלי קאוונער] שהי' שם רב, ואמר לי ששמע מהרב המנוח הגאון ר' מנשה [- מאיליאי, מגדולי תלמידי רבנו הגר"א ז"ל] כי התיר מטעם זה דאמר דמשהו ג"כ בעי' שיעורא. והביא ראי' מתוספות שבת ס"ג ב' ד"ה אריג [שכתבו על דברי הגמ' אריג ותכשיט כל שהוא טמא: פי' חציו אריג וחציו תכשיט טמא, מכאן משמע דמ"מ בעינן שיעור קצת דאל"כ חציו דכלשהו מאי הוי], והשוו הגאונים [- הגר"מ והגר"ל] הלשון משהו לכל שהו, ויעויין תוס' י"ז ב' בסוכה ד"ה כדתנן,

השימוש בתרופות חמץ בפסח

ו. גלולות שכולעים אותן לרפואה, ויש בהן תערובת חמץ נוקשה, מותרות אף לחולה²⁰.

דבר הלכה

ז. בחזון איש סי' קט"ז (סק"ח) העלה שגלולות שמעורב בהן חמץ נוקשה מותרין, דכיון שנפסלו מאכילה אין לחוש בהן אלא לחומרת

האחרונים דגם צנוטל לרפואה שייך איסורא דאחשבי²¹, וצנ"ד אין זה שייך כיון שדעתו על סמי הרפואה ולא על החמץ המעורב

ארחות הלכה

שם כתבו פירוש בשם הערוך, ושם כתב כ"ש והערוך כתב משהו. אבל צ"ע ע"ד הגאונים הנ"ל מב"ב ק"ג ע"א דאמר כל שהוא לית לי' שיעורא. עכ"ל הג"ר ראובן ז"ל. וראה במוריה שם הע' ז' הערת הג"ר מרדכי גימפל יפה מראזינאי ז"ל על מכתב זה וז"ל: ובענין כל שהוא אי בעי שיעור, והגאון ר"ר ז"ל תפס להגאונים ר' מנשה ז"ל והרא"ל מקאוונא דלשון כל שהוא מפורש דלית לי' שיעורא, יש להעיר מלשון רש"י בעירובין מ"ו ב' ד"ה כל שהוא "לכל אחד", משמע דגם כל שהוא איכא שיעורא. ומה שהק' על הג"ר מנשה מב"ב ק"ג א', לכא' היכא דשייך תירוץ הגמ' שם דאיכא למימר שיעורא רבא אפי' דכ"ש ג"כ בעי שיעורא זוטא, כההיא דמשני שם להך דחולים וכמה כ"ש, וכן בשבת צ"א ב' פשיטא כל שהוא תנן מ"ד כ"ש לאפוקי מגרוגרת ולעולם דאיכא כזית, ובזה הי' אפ' ליישב גם הך דעירובין, ואכמ"ל. וכן מצאתי בס' הישר לר"ת (דף ע"ד סע"ב) [סימן מ"ח אות ט'] ולדברי רב שאוסר אם נפל גרגיר חמץ לבור גדול או לחבית גדולה יאסר כו' יעשה. עכ"ל הגרמ"ג ז"ל כפי שהובא במוריה שם. ויצוין שבמנחת שלמה קמא סי' י"א, ענף ג' אות ג', כתב רבנו שהפיכת חוט למגנט קבוע ע"י יצירת זרם חשמלי "מסתבר דחשיב כעושה כלי, וכדחזינן שאסרו חכמים טבילת כלים והגבהת תרומה משום מתקן, והיינו משום דאף בכה"ג שאין העיניים רואות ג"כ יש מקום לאיסור תורה, ובפרט שהתוצאה מהמגנטיות מורגשת היטב גם בחושי האדם", עכ"ל. ונראה דשאני הכא שהוא דבר התלוי במציאות (ולא בחשיבות של תיקון) ולכן דעת רבנו דבעינן שיורגש בחושי האדם דוקא. ²¹ ואין לומר דלהריטב"א במכות י"ז ע"א דלא שייך אחשבי' אלא במזיד ולא בשוגג, ה"נ שרי בתרופות מפני שאינו רוצה לעבור ח"ו על איסור חמץ אלא אוכלם לאונסו לצורך רפואה. דכיון שמחמת אונסו הוא עושה כן בכוונה אפשר דשפיר שייך טעמא דאחשביה, דלאו אונס ממש הוא כיון שהוא עצמו בחר ברפואה זו כדי להתרפאות. מנחת שלמה תנינא סי' ט"ה. וראה כע"ז באור שמח (פ"ה מיסוה"ת ה"ו) דלפיכך המתרפא מע"ז חייב אף להפוטרים בשאר האיסורים דיהרג ולא יעבור כשעבר ולא נהרג. ומש"כ המ"ב בסי' רט"ז סק"ז דהרבה פוסקים מתירין המוס"ק (הבא מדם חיה) דהשתא לאו דם הוא אלא עפרא בעלמא עיי"ש, ולא אמרינן אחשביה (ואין לומר דהיינו מפני שמעורב, כיון שהערבוב נעשה כדי ליתן טעם טוב בתבשיל), שאני מוס"ק דאי אזלינן בתר השתא הרי כתב המג"א שם דהו"ל כחתיכת בשר נבלה שנפלה לתוך דבש דכיון שנשתנה לדבש נהפך לדבר אחר, וה"נ גם הדם שבחיה נהפך לבושם, משא"כ בנחרך ונפסל מאכילה. נשמת אברהם ח"א סי' תס"ו סק"א עמ' רט"ג (וראה מנחת שלמה תנינא שם בתחלת התשובה (שנכתבה בשנת תרצ"ה) שכתב בתוך דבריו דפשוט הוא דלא שייך כלל בתרופות טעמא דאחשביה משום דהוי עפרא בעלמא וכ"כ בסוה"ד, עיי"ש, אולם מדבריו כאן שנכתבו אח"כ מבואר דיש לחוש לאחשבי' אי לאו מהטעמים שנתבארו בסעיפים אלו). ודע דבשו"ת אגרות משה או"ח ח"ב סי' צ"ב כתב דכל שנטלו לשם רפואה ולא למזון אין סברא כלל לומר דאחשביה ולכן שרי בתרופות שיש בהן חמץ, וכע"ז השיב רבנו לשואל לענין שביעית אודות "גלולות-טבע" שנטלין אותן בריאים, דאפ"ה לא חשיבי כמאכל ואין נוהגת בהם קדושת שביעית, עפ"ד הרדב"ז בשו"ת ח"א סי' מ"ד לענין ערלה בוורדים שכתב בתוך דבריו וז"ל: הורד